

ภูมิหลังและลักษณะของเอกสารมหากาพย์เรื่องท้าวบาเจือง

ก่อนที่จะกล่าวถึงการศึกษาเชิงวิเคราะห์มหากาพย์เรื่อง ท้าวบาเจือง ในแง่ต่าง ๆ ในบทต่อไป ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาภูมิหลังและลักษณะของเอกสารเรื่องนี้ นับเป็นสิ่งจำเป็นไม่น้อยเพราะจะช่วยให้ทราบถึงความเป็นมา และความสำคัญของวรรณคดีเรื่องนี้ ในบทนี้ จึงจะกล่าวถึงลักษณะและที่มาของต้นฉบับตัวเขียน การปริวรรตและการชำระ การพิมพ์เผยแพร่ ตลอดจนความแตกต่างระหว่างฉบับตัวเขียน และฉบับพิมพ์ ทั้งรายละเอียดต่อไปนี้

ลักษณะและที่มาของต้นฉบับตัวเขียน

ก. ลักษณะของเอกสาร

ต้นฉบับใบลานของมหากาพย์เรื่อง ท้าวบาเจือง ปัจจุบันนี้อยู่ที่หอสมุดแห่งชาติ อยู่ในหมวดคัมภีร์ใบลาน อักษรไทยน้อย เลขที่ 427 ตู้ 129 ชั้น 5/4 เป็นเอกสารใบลานที่มีจำนวนเพียงผูกเดียวแต่เป็นผูกใหญ่มาก มีจำนวนใบลานถึง 553 ใบ หรือ 1105 หน้าลาน เจาะรูร้อยด้วยเชือกสายสนอง ไม่ประกบกับมีลักษณะเป็นแผ่นไม้เรียบ ๆ ไม่มีการขีดเขียนหรือตกแต่งใด ๆ ทั้งสิ้น ใบลานมีสภาพเก่าแก่ชำรุดหลายแห่ง แต่ส่วนใหญ่ยังอ่านได้ชัดเจน ลายมือที่จารมีหลายแบบ แสดงว่ามีผู้จารหลายคน ทั้งตัวอย่างที่นำมาแสดงดังนี้

มีข้อสังเกตเกี่ยวกับตัวอักษรและอักษรวิธีดังนี้

1. ข้อสังเกตเกี่ยวกับตัวอักษร ตัวอักษรไทยน้อยที่ใช้ในวรรณคดีเรื่องนี้กล่าวโดยทั่วไป มีลักษณะคล้ายคลึงกับตัวอักษรไทยน้อยที่ใช้ในปัจจุบัน มีข้อสังเกตว่าพยัญชนะบางตัวแม่เขียนในหน้าลานเดียวกัน โดยลายมือเขียนเดียวกันก็มีหลายแบบ เช่น พยัญชนะ ป และ ฟ เขียนได้ 2 แบบ คือ ป ฟ และ ป ฟ ตัวอักษรที่ใช้ในเรื่องท้าวบาเจืองมีลักษณะดังนี้

ก. พยัญชนะ เท่ที่พบมี 25 ตัว พยัญชนะ ๙ ใช้ตรงกับอักษร ฉ และ ส ในภาษาไทย พยัญชนะ ๙ ใช้ตรงกับอักษร ช และ ซ ในภาษาไทย และพยัญชนะ ๙ ใช้ตรงกับ ร และ ฮ ในภาษาไทย

อักษรไทยปัจจุบัน

อักษรไทยน้อยในเรื่องท้าวบาเจือง

ก

๙ ๙

ข

๑

ค

๑๑

ง

๑ ๑

จ

๑๑

ฉ, ส

๙

ช, ซ

๑ ๑ ๑ ๑

ค

๑

ค

๑

ด

๑

ท

๑

อักษรไทยปัจจุบันอักษรไทยน้อยในเรื่องทำวมาเจ็อง

น

๒๕

บ

๒๖

ป

๒๗ ๒๘

ผ

๒๙ ๓๐

ฝ

๓๑

พ

๓๒

ฟ

๓๓ ๓๔

ม

๓๕

ย

๓๖

ร, ๓

๓๗ ๓๘

ล

๓๙

ว

๔๐

ท

๔๑

อ

๔๒ ๔๓

อักษรนำเขียนดังนี้

หน

๔๔

หม

๔๕

หล

๔๖

อย

๔๗

อักษรไทยปัจจุบันอักษรไทยน้อยในเรื่องท้าวบาเจือง

ตัวสะกด

แมกก	- ฦ
แมกด	- ฦ
แมกข	- ข
แมกง	- ฦ
แมกน	- ฦ
แมกม	- ม
แมกอย	- ฦ, - ฦ
แมกาว	- ฦ

ข. สระ ๓ สระ นาสังเกตว่าสระเสียงสั้นยาว 3 คู่ คือ ๓ - ๓ - ๓ - ๓
 และ ๓ - ๓ แต่ละคู่ใช้รูปเหมือนกัน ในโบราณตอนหลัง ๆ เขียนสระ ๓ และ ๓ 2 รูป
 คือ ๓ และ ๐ แต่ที่ใช้นั้น ๆ กัน ไม่แยกใช้เพื่อแสดงเสียงสั้นยาวให้ชัดเจน
 เหมือนปัจจุบัน

<u>อักษรไทยปัจจุบัน</u>	<u>อักษรไทยน้อยในเรื่องท้าวบาเจือง</u>	<u>หมายเหตุ</u>
- ๓	- ๓	บางแห่งใช้ :
- ๓	- ๓	
๓ ๓	๐, ๓, ๐	
๓ ๓	๐	
๓ ๓	๓, ๓	

<u>อักษรไทยปัจจุบัน</u>	<u>อักษรไทยน้อยในเรื่องท้าวบาเจือง</u>	<u>หมายเหตุ</u>
-ำ	◌ ^๐	
-เ	◌ ^๕	
-แ	◌ ^๕ ◌ ^๕	
-โ	◌ ^๕	
-ไ -ใ	◌ ^๕ ◌ ^๕ ◌ ^๕	
-อ	◌ ^๕	
-เอ	◌ ^๕	
-ัว	◌ ^๕	

ค. เครื่องหมายวรรณยุกต์ ไม่ปรากฏเลย เช่นเดียวกับในวรรณคดีอีสานล้านช้างหลายเรื่อง *

ง. เครื่องหมายอื่น ๆ

๑. เครื่องหมาย ✓ หรือ ✓ มีหน้าที่ดังนี้

ก) ใช้แทนสระ -ะ ที่มีตัวสะกด ทำหน้าที่เหมือนไม้หันอากาศของไทย เช่น ฆั[✓] มั[✓] ลั[✓] สัก

* อนุพล ไชยสินธุ์ เล่าว่าในวรรณคดีเรื่องท้าวเปี้ยควายเงินมีวรรณยุกต์ใช้ในคำ ๑ คำ คือ คำว่า แล้ว คุ อนุพล ไชยสินธุ์, "ท้าวเปี้ยควายเงิน : การศึกษาเชิงวิเคราะห์" อ่างแล้วในบทที่ ๑ ในมหากาพย์เรื่องท้าวบาเจือง คำว่า แล้ว เขียน แล้ว เช่นกัน แต่ผู้วิจัยเห็นว่าเครื่องหมาย ✓ ที่ใช้ในคำว่า แล้ว อาจไม่ใช่เครื่องหมายวรรณยุกต์ไทย เพราะปรากฏในคำที่มีสระ -า, เอ- และ แ- ซึ่งมีตัวสะกดอีกหลายคำ เครื่องหมายดังกล่าวน่าจะทำหน้าที่ทำให้สระมีเสียงสั้นเหมือนไม้ไค้ของไทยดังกล่าวดังกล่าวแล้วในข้อ ง.

ข) ใช้กับสระ -า, -ะ และ -เ- ซึ่งมีตัวสะกด
 ทำหน้าที่เหมือนไม้ไต่คู้ของไทย เช่น ท่าน $\text{ท}\overset{1}{\text{ว}}\text{น}$
 เทศ $\text{ท}\overset{1}{\text{ช}}\text{น}$
 แข็ง $\text{ท}\overset{1}{\text{ช}}\text{ง}$

2. เครื่องหมาย $\overset{\circ}{-}$ ใช้เขียนบนพยัญชนะ แทน
 สระอออก เช่น $\text{ย}\overset{\circ}{-}$ $\text{น}\overset{\circ}{-}$

3. เครื่องหมาย $\overset{๑}{-}$

ก) ใช้กับคำที่มีสระ -ะ ลกรูปเมื่อมีตัวสะกด
 เช่น $\text{ม}\overset{๑}{\text{ว}}\text{น}$ $\text{น}\overset{๑}{\text{ว}}\text{ง}$

ข) ใช้กับสระ -า เช่น $\text{เร}\overset{๑}{\text{ว}}$ $\text{เร}\overset{๑}{\text{า}}$

4. เครื่องหมาย ๕ ทำหน้าที่เหมือนไม้ยมกของไทย
 ใช้แสดงการซ้ำคำ เช่น $\text{ร}\overset{๕}{\text{ม}}$ $\text{ร}\overset{๕}{\text{อ}}$ ม อ

เนื่องจากในต้นฉบับตัวเขียนที่เป็นโบราณ ไม่ได้แจ้งไว้เลยว่าจารไว้แต่
 เมื่อใด พิจารณาจากตัวอักษรที่จาร ตามที่ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ในเรื่องของสระว่า
 ในมหากาพย์เรื่องท้าวบาเจืองนี้ สระเสียงสั้นยาว ๓ คู่ คือ ิ ี , ึ ู และ
 ุ ู แต่ละคู่ใช้รูปเดียวกัน แม้ว่าในโบราณตอนหลัง ๆ เขียนสระ ิ และ ึ ไว้
 ๒ รูป คือ ๐ และ ๑ แต่ก็ใช้ปน ๆ กัน ไม่แยกใช้เพื่อแสดงเสียงสั้นยาว
 อย่างชัดเจนเหมือนปัจจุบัน นอกจากนี้ยังปรากฏว่าไม่มีการใช้เครื่องหมายวรรณยุกต์เลย
 อาจกล่าวได้ว่าอักษรไทยน้อยที่จารวรรณคดีเรื่องนี้น่าจะ เกาแกพอสมควร

2. ข้อสังเกตด้านอักษรวิธี

1. การประสมพยัญชนะและสระ สระ-ะ และ -า เขียนไว้
 ข้างหลังพยัญชนะ สระ ิ ี ึ ู ุ ู ไว้ข้างบนพยัญชนะ และ สระ ุ ู ไว้ข้างใต้
 พยัญชนะ

2. เครื่องหมาย \checkmark ซึ่งทำหน้าที่เหมือนไม้หันอากาศ
 และไม้ไต่คู้ของไทย มักเขียนค่อนไปทางตัวสะกด

3. คำ ๒ คำ หรือคำ ๆ เกี่ยวมี ๒ พยางค์ ถ้าพยัญชนะต้น
 เป็นอักษรเดียวกัน มักเขียนรวบโดยใช้พยัญชนะเพียงตัวเดียว ดังนี้

สีลา

ล^๒

ภูก็

ภู^๐

ใจจง

ใจ^๑

ตัวอย่างการเขียนคำต่าง ๆ ในมหากาพย์เรื่อง ท้าวบวเจือง จะเห็นว่าบางคำเขียน
ได้หลายแบบดังนี้

คับคั่ง

ค^๑บค^๑

เมื่อนั้น

เม^๑วช^๑บ

พญา

พ^๑ร^๑ว

บุตโต

บ^๑ม^๑โต

กิน

ก^๑บ

ยิน

ย^๑บ

หนี

น^๑บ

ชื่อ

ช^๑

สืบ

ส^๑บ

คืน

ค^๑บ

เที่ยว

ท^๑ร^๑ว

เขี้ยว

ย^๑ร^๑ว

น้อย

น^๑ย

คอยถ้ำ

ค^๑ย^๑ถ^๑

เรา	เรัว
เขา	เขัว
เหง้า	เขงัว
เนื้อ	เข็ัว
เจือง	เข็ัวง
อ้ายเจือง	งงเข็ัวง
เป็อง	เข็ัวง เข็ัวง เข็ัวง เข็ัวง
ตบ	ตบ
ทลบ	ทลบ
ฉิว	ฉิว
ยอ	ยอ
หนอ	หนอ
พอแม่	พอแม่
ลู	ลู
สู	สู
เทิง	เทิง
เทศ	เทศ
แล้ว	แล้ว
เสพ, เสพย	เสพ

แดง	เสว)
หลาย	หวง
ราชา	ลาว
ท้าวสูง	ท้าวสูง
เสมอ	เสว
ประเสริฐ	ป: เสว

ช. ผู้จารและที่มาของเอกสาร

นายสีลา วีระวงส์ ได้ชี้แจงในคำนำของหนังสือเรื่อง ท้าวสูงหรือเจือง ฉบับพิมพ์ที่อักษรไทยน้อยว่า ในโบราณหน้าสุดท้ายของต้นฉบับมีข้อความเขียนไว้ว่า "สีสูมน บ้านวังบาน ได้เขียนเจืองกว้างผูกนี้ให้อาษาอุปฮาด"^{*} นายสีลา วีระวงส์ จึงได้ตั้งข้อสันนิษฐานว่า ไทยน่าจะได้อรรถคดีเรื่องนี้มาจากเมืองเชียงขวาง และน่าจะได้นำตั้งแต่ครั้งที่กองทัพไทยไปปราบฮ่อระหว่าง ค.ศ. 1876 (พ.ศ. 2419) ซึ่งอยู่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพราะบ้านวังบานหรือบ้านบาน เป็นหมู่บ้านสำคัญอยู่ในแขวงเมืองเชียงขวาง¹ ผู้วิจัยเห็นว่าข้อความดังกล่าว น่าจะให้ข้อมูลได้แต่เพียงว่า ผู้จาร หรือ ผู้คัดลอกวรรณคดีฉบับนี้ มีชื่อว่า สีสูมน มีภูมิลำเนาอยู่บ้านวังบาน และเป็นผู้อรรถถวายอาษาอุปฮาด^{**} เท่านั้น ไม่อาจสรุปได้ว่า ไทยได้อรรถคดีเรื่องนี้มาจากเมืองเชียงขวางโดยตรง ผู้วิจัยพบว่าในหน้าลานที่ 565 มีข้อความเขียนไว้ตอนท้าย ชี้แจงว่าผู้จารคือ

^{*} ต้นฉบับโบราณที่ผู้วิจัยพบ ไม่ปรากฏข้อความนี้.

¹ สีลา วีระวงส์ (ผู้จาระ), ท้าวสูงหรือเจือง (เอกสารพิมพ์ที่อักษรไทยน้อย), หน้า 1.

^{**} คำว่า อาษา ในภาษาลาวเป็นชื่อตำแหน่ง อาษา 4 คือ คณะกรรมการเมืองโบราณ มีเจ้าเมือง อุปราช ราชวงศ์ และราชบุตร.

ทศพลี และจารถวายเจ้านายเช่นกัน ข้อความดังกล่าวเขียนว่าดังนี้ "ปัจจุบันทศพลีเขียนชื่อแล้ว ทอนี้ถวายไหวพระยอดคุณก่อนแล้ว" ข้อความนี้แสดงว่า ผู้จาร หรือผู้คัดลอก นอกจากสี่สุม่นแล้วยังมีทศพลีอีกคนหนึ่ง เนื่องจากวรรณคดีเรื่องนี้มีความยาวมาก จึงเป็นไปได้ว่าผู้จารมีหลายคน ลายมือที่จารจึงมีหลายแบบ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตไว้แล้วในเรื่องลักษณะตัวอักษร

อนึ่ง นายพิฑูรย์ มลิวัลย์ ได้ตั้งข้อสังเกตจากอักษรวิธี ซึ่งนิยมใช้อักษรต่ำในคำซึ่งในภาษาไทยปัจจุบันใช้อักษรสูง และใช้อักษรสูงในคำซึ่งในภาษาไทยปัจจุบันใช้อักษรต่ำ เช่น คำว่า ภูษย์ เขียน ภูโส คำว่า พลัน เขียน ฒัน คำว่า ฒอ เขียน ฆอ และคำว่า ฒง เขียน ฆง เป็นต้น ว่าเป็นลักษณะการเขียนตามสำเนียงพูดของชาวหลวงพระบาง² จึงอาจสันนิษฐานได้เป็น 2 อย่าง คือ

1. เอกสารโบราณฉบับนี้ เขียนขึ้นที่นครหลวงพระบาง
2. อาจเขียนขึ้นที่อื่น แต่ผู้จารมาจากนครหลวงพระบาง หรือ

ท้องถิ่นมีสำเนียงพูดแบบเดียวกับชาวนครหลวงพระบาง

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า ในจดหมายเหตุ ร.1 ศกอักษรเมืองเวียงจันทน์ เรื่องข้าราชการเมืองเวียงจันทน์ จ.ศ. 1144 (พ.ศ. 2325) มีข้อความที่กล่าวถึงการส่งหนังสือเจือง จากเวียงจันทน์มาทูลเกล้าฯ ถวายรัชกาลที่ 1 เพราะทรงมีพระราชประสงค์ ดังนี้

บัดนี้ ข้าทั้งปวงและสมณชีพรุทนามณ์เสนาอำมาตย์ ขอบรมโพธิสมภารพระพุทธเจ้าอยู่หัวปกเกล้า ขอให้โคอยู่เย็นเป็นสุขแกวรรพุทธศาสนา บานเมืองและไฟรุฟ้า ประชากุรุในจันทบุรีศรีสัตนาคณหตุ ให้โคความพิรมยชมชื่นยินดีทุกประการ อนึ่ง มีรับสั่งวาให้จัดหนังสือเจือง ก็โคมอบไหนายมาแพงคุมเอามาทูลเกล้าฯ ถวาย..³

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงสนพระทัยในค่านวรรณคดีพระองค์หนึ่ง ในรัชสมัยของพระองค์โปรดเกล้าฯ ให้มีการ

²สัมภาษณ์ นายพิฑูรย์ มลิวัลย์ 26 พฤษภาคม 2529.

³สำเนาศกอักษรเมืองเวียงจันทน์ เรื่องข้าราชการเมืองเวียงจันทน์ จ.ศ. 1144 สมุดไทยคำ สมบัติหอสมุดแห่งชาติ หมู่ จดหมายเหตุ เลขที่ 7/ก ประวัติ ได้มาจากกรมราชเลขาธิการคณะรัฐมนตรี วันที่ 7 กรกฎาคม 2482.

รวบรวมและแต่งวรรณคดีหลายเรื่อง เช่น พระราชนิพนธ์มหาดเล็ก เรื่องรามเกียรติ์ และนิราศรบพม่าที่ท่าดินแดง เป็นต้น ขณะที่ยังดำรงตำแหน่งเป็นพระยาจักรีในรัชสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีได้ยกทัพไปปราบเวียงจันทน์ จนกระทั่งอาณาจักรล้านช้างตกเป็นเมืองขึ้นของไทยในปี พ.ศ. 2321 ดังกล่าวแล้วในบทที่ 1 ความสนุกสนานและความไพเราะของหนังสือเรื่อง หรือมหากาพย์เรื่อง ท้าวบางเจ็อง คงจะทราบถึงพระกรรม เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์แล้ว จึงทรงมีรับสั่งให้เจ้านายฝ่ายเวียงจันทน์จัดส่งมาถวาย จึงน่าจะเป็นไปได้ว่า ไทยเราได้ต้นฉบับโบราณอักษรไทยน้อยจากเวียงจันทน์ มาตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

การปริวรรตและการชำระ

สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ สังฆนายก ผู้จัดพิมพ์วรรณคดีเรื่องนี้ ได้ชี้แจงไว้ในคำปรารภว่า นายสิลา วีระวงส์ พบต้นฉบับอยู่ในหอพระสมุด และได้พยายามคัดลอกถ่ายถอดจากตัวอักษรล้านช้างมาเป็นอักษรไทยปัจจุบัน⁴ ซึ่งวิธีการถ่ายถอดจากตัวอักษรแบบหนึ่งไปเป็นตัวอักษรอีกแบบหนึ่งนี้ในปัจจุบันนิยมเรียกว่า ปริวรรต นายสิลา วีระวงส์ เองถือว่า งานที่ได้กระทำการชำระวรรณคดี และกล่าวว่า การชำระอาจมีข้อบกพร่อง เพราะเป็นการชำระจากต้นฉบับเพียงฉบับเดียว นายสิลา วีระวงส์ ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการชำระว่าไม่ได้แก้ไขเพิ่มเติม หรือตัดทอนของเก่าแต่อย่างใด ดังคำชี้แจงดังนี้

แม้แต่การใช้ตัวอักษรก็พยายามรักษาไว้ตามหลักเดิม เป็นแต่จัดวรรคตอนให้เข้ารูปตามฉันทลักษณ์เท่านั้น เว้นแต่ที่ไม่ใดความจริง ๆ จึงแก้ไขใหม่ และที่ใดใดแก้ไขใหม่หรือเป็นไวยากรณ์ของผู้ชำระ ก็ไต่วงเล็บครอบไว้ให้ทราบด้วย...⁵

อย่างไรก็ดี นายสิลา วีระวงส์ ไม่ใช่บุคคลแรกที่ถ่ายถอดหรือปริวรรตวรรณคดีเรื่องนี้ จากอักษรไทยน้อยเป็นอักษรไทยปัจจุบัน เพราะในเรื่อง ท้าวสูงหรือเจ็อง ฉบับพิมพ์ที่ศักราชนั้น นายสิลา วีระวงส์ ได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า ได้พบ

⁴สิลา วีระวงส์ (ผู้ชำระ), ท้าวสูงหรือเจ็อง, หน้า (1)

⁵เรื่องเดียวกัน, หน้า (15).

ต้นฉบับเดิมของวรรณคดีเรื่องนี้ อยู่ในแผนกวรรณคดีของหอพระสมุด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2485 และแรกที่เกี่ยวได้พบวรรณคดีเรื่องนี้เขียนในสมุดไทย และเขียนเป็นอักษรไทยปัจจุบันก่อน มีจำนวนหลายเล่ม* ในเล่มคัมมีข้อความเขียนไว้แห่งหนึ่งว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชบัญชาให้กรมพระอาลักษณ์ถ่ายถอดออกมาจากใบลานฉบับอักษรไทยน้อย นายสีลา วีระวงส์ จึงได้ค้นหาต้นฉบับเดิมพบว่าอยู่ในแผนกวรรณคดีนั่นเอง เมื่อเขานำมาเทียบกับฉบับสมุดไทยก็เห็นว่าเป็นเรื่องเดียวกัน และเมื่ออ่านแล้วเห็นว่าสนุก ทั้งเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ จึงได้ถ่ายถอด แล้วนำเสนอต่อสมเด็จพระมหาวิรวงส์ สังฆนายก ซึ่งก็ได้จัดพิมพ์ขึ้นตั้งกลาวแล้ว

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็เคยมีการปริวรรตวรรณคดีเรื่องนี้เป็นอักษรไทยปัจจุบันอีกครั้งหนึ่ง ผู้ปริวรรตชื่อ นายสุคต ปริวรรตเป็นอักษรไทยเมื่อ พ.ศ. 2461 ต้นฉบับปริวรรตเป็นสมุดฝรั่งเขียนด้วยคินสอ การปริวรรตของนายสุคต นอกจากจะเป็นการถ่ายถอดตัวอักษรแล้ว บางครั้งยังใช้วิธีแปลศัพท์ด้วย ในตอนที่ใช้ศัพท์ภาษาถิ่นยากแก่การเข้าใจ⁶ เรื่อง ท้าวบาเจือง ฉบับที่นายสุคตปริวรรตนี้ มีหลายแห่งที่ผู้ปริวรรตเว้นว่างไว้ เมื่อตรวจสอบดูกับฉบับใบลาน พบว่า เป็นตอนที่ชำรุดและอักษรลบเลือน แสดงว่าฉบับใบลานนี้ น่าจะมีอายุเก่าแก่มาก ชำรุดมากก่อนที่นายสุคตจะปริวรรตแล้ว จึงน่าจะเป็นไปได้ว่า วรรณคดีฉบับนี้เป็นฉบับที่ไ้มาตั้งแต่ในรัชกาลที่ 1 หลักฐานเท่าที่ปรากฏจากกลาวได้ว่า นายสีลา วีระวงส์ เป็นบุคคลที่ 3 ที่ได้ปริวรรตถ่ายถอดเรื่องนี้เป็นอักษรไทยปัจจุบันและเป็นคนแรกที่ดำเนินการให้เรื่องนี้แพร่หลาย สู่นายท้าวโลกอย่างกว้างขวางขึ้นด้วย

* ปัจจุบันนี้เหลือเพียง 4 เล่ม อยู่ในสมุดไทยชื่อ ท้าวบาเจือง หมวดกลอนแฉ่วลาว เลขที่ 46, 47, 48 และ 49 ทั่ว 113 ชั้น 5/5 มัคที่ 5 ประวัติ ฉบับเก่าของหอพระสมุด.

⁶ อยู่ในสมุดฝรั่งชื่อ ท้าวหุง เขียนด้วยคินสอ หมวดกลอนอ่าน เลขที่ 2, 3 และ 4 ทั่ว 113 พ.2 สมบัติหอสมุดแห่งชาติ ประวัติ นายสุคต คัดจากฉบับลาวเฉียง เมื่อเดือนกันยายน 2461.

การพิมพ์เผยแพร่

ก. การพิมพ์ในประเทศไทย วรรณคดีเรื่องนี้ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2486 มีชื่อที่ปกว่า ท้าวฮุงหรือเจือง สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า สังกษนายกผู้จัดพิมพ์ ได้ชี้แจงถึงมูลเหตุที่จัดพิมพ์วรรณคดีเรื่องนี้ว่า มีอยู่ 2 ประการ ประการแรก เพราะเห็นว่าเป็นวรรณคดีเก่าแก่ เป็นสำนวนไทยโบราณสายล้านช้าง นอกจากเป็นวรรณคดีที่ไพเราะแล้ว ยังมีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยโบราณด้วย มูลเหตุประการที่ 2 เนื่องด้วยพระภิกษุ 4 รูปที่ได้มรณภาพไปนั้น ได้เคยร่วมกิจกรรมทางพระศาสนาอย่างใกล้ชิด ในด้านการจัดการศึกษาและการปกครอง ทั้งเป็นที่เคารพนับถือบูชาของศิษยานุศิษย์ทั่วไป สมควรจะมีเครื่องระลึกถึงและเชิดชูเกียรติคุณสืบไปได้นาน ๆ ในงานพระราชทานเพลิงศพและฌาปนกิจศพ จึงจัดให้พิมพ์หนังสือขึ้นเป็นบรรณาการ⁷ การจัดพิมพ์ครั้งนี้ไม่ไ้ระบุจำนวนที่พิมพ์ แต่อาจคาดคะเนได้ว่าคงไม่ได้พิมพ์เป็นจำนวนมากนัก เพราะวรรณคดีเรื่องนี้มีขนาดหนามาก แม้จะจัดให้แต่ละหน้ากระดาษจุค่าประพันธ์ได้ 2 แถว หรือเท่ากับจุโคลงสี่รวม 12 บท ก็ยังมีความหนาถึง 395 หน้า ในบัญชีแสดงการรับจ่ายเงินช่วยในการพระราชทานเพลิงและฌาปนกิจศพ ซึ่งอยู่ตอนท้ายของหนังสือนี้ ระบุว่าได้จ่ายค่าพิมพ์หนังสือนี้รวมเบ็ดเสร็จเป็นเงิน 2,030.50 บาท⁸ วรรณคดีเรื่องนี้จึงแพร่หลายในวงจำกัด และเนื่องจากวรรณคดีเรื่องนี้จัดพิมพ์ขึ้นในสมัยที่มีการปฏิรูปอักษรวิธีไทย ในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี จึงใช้อักษรวิธีตามที่กำหนดขึ้นในสมัยนั้นด้วย โรงพิมพ์ที่พิมพ์ชื่อโรงพิมพ์มิตรไทย อยู่เชิงสะพานช้างโรงสี ถนนบำรุงเมือง กรุงเทพฯ

หลังจากการพิมพ์ในครั้งนั้นแล้ว ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้นำเรื่อง ท้าวฮุงหรือเจือง ฉบับนี้ มาจัดพิมพ์เผยแพร่ในรูปเอกสารอัดสำเนาสำหรับใช้ประกอบการศึกษาวิชาวรรณคดีท้องถิ่น แต่เป็นการพิมพ์เผยแพร่เฉพาะตัววรรณคดีเท่านั้น ไม่ได้พิมพ์ความเห็นของผู้ชำระ และเนื้อเรื่องย่อไว้ด้วย ที่น่าสังเกตก็คือ ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขแต่อย่างใด หากคงรักษาไว้

⁷ลีลา วีระวงส์ (ผู้ชำระ), ท้าวฮุงหรือเจือง, หน้า (1)

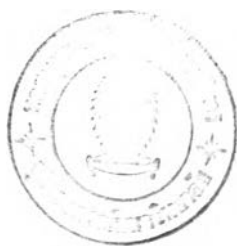
⁸เรื่องเดียวกัน ห่ายเล่ม, หน้า (ค).

แม้กระทั่งการใช้อักษรวิธีสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม

หนังสือเรื่อง ท้าวฮุ่งหรือเจือง ได้มีการตีพิมพ์ขึ้นเผยแพร่ครั้งสุดท้ายในปี พ.ศ. 2529 ผู้ตีพิมพ์คือ นายปรีชา พิณทอง พิมพ์ที่โรงพิมพ์ศิริธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี การพิมพ์ครั้งนี้ได้ศึกษาความเห็นของผู้ชำระและเนื้อเรื่องย่อออกเช่นกัน แต่ได้เปลี่ยนแปลงใช้อักษรวิธีตามสมัยปัจจุบัน และได้จัดทำคำอธิบายศัพท์ไว้ท้ายเล่มด้วย ที่น่าเสียดายก็คือได้ตัดเครื่องหมายคำถามซึ่งอยู่ท้ายคำหรือข้อความที่ นายสีลา วีระวงส์ ยังไม่แน่ใจว่าเป็นคำหรือความที่ถูกต้องออก

ข. การพิมพ์ในประเทศลาว นายสีลา วีระวงส์ ได้นำวรรณคดีเรื่องนี้ ไปพิมพ์เผยแพร่เป็นอักษรไทยน้อยในประเทศลาว โดยนำลงพิมพ์ในวารสารรายเดือน ชื่อ วันคะคีสาน ตั้งแต่ฉบับเดือนกันยายน พ.ศ. 2493 จนกระทั่งถึงต้นปี พ.ศ. 2497 นอกจากนี้ นายสีลา วีระวงส์ ยังได้จัดทำฉบับพิมพ์พิเศษ เพื่อใช้เป็นตัวฉบับเตรียมจะตีพิมพ์เป็นรูปเล่มต่อไป แต่บังเอิญไม่มีโอกาสได้จัดพิมพ์*

การที่ นายสีลา วีระวงส์ นำหนังสือเรื่อง ท้าวฮุ่งหรือเจือง ไปพิมพ์เผยแพร่ในประเทศลาวด้วยนั้น คงจะเป็นเพราะเห็นว่า วรรณคดีโบราณเรื่องนี้มีความสำคัญ แต่ไม่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป จึงได้นำลงพิมพ์พร้อมกับให้คำอธิบายศัพท์ท้ายไว้ด้วย

*ฉบับพิมพ์พิเศษนี้ นายสีลา วีระวงส์ ได้ส่งมาถวายสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (ซึ่ง ปุณณโก) อดีตเจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิราชาวาส ปัจจุบันนี้ นายพิฑูรย์ มลิวัลย์ เป็นผู้เก็บรักษา.

อันที่จริง แม้ในกลุ่มนักวิชาการที่สนใจในเรื่องเกี่ยวกับลาว ก็มีผู้รู้จักน้อยมาก* ใน

* หนังสือที่เขียนขึ้น เพื่อให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมลาว
หลายเล่ม ทั้งที่เขียนขึ้นโดยคนลาวหรือคนชาติอื่น เมื่อกล่าวถึงวรรณคดีลาวไม่ได้
เอ่ยถึงวรรณคดีเรื่องนี้เลย คุ H. Deydier, Introduction a la Connaissance
du Laos. Saigon : Imprimerie Francais D'Outre Mer 1952, pp.
79-85; Ratnam Perala, Laos and Its Culture. New Delhi : Tulsi
Publishing House 1982, pp. 96-106 และ Berval de Rene'; Kingdom
of Laos : The Land of the Million Elephants and the White
Parasol. A. Bontemps 1959, pp. 336-437 ในหนังสือชื่อ Recherches
sur la Litterature Laotienne ของ Louis Finot เอ่ยถึงวรรณคดี
เล่มหนึ่งชื่อ นิทานพระยาเจืองลุน แต่เมื่อพิจารณาจากคำอธิบายแล้วเห็นได้ว่าไม่
ตรงกับลักษณะของวรรณคดีเรื่องท้าวมาเจือง น่าจะเป็นสำนวนเกี่ยวกับที่ไทยเรา
เรียกว่า ตำนานพระยาเจือง หรือ นิสสัยมาเจือง มากกว่า.

บัญชีรายชื่อหนังสือและเอกสารของหอสมุดแห่งชาติลาว ก็ไม่กล่าวถึงวรรณคดีเรื่องนี้*

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

พญาจอมเป็นเจ้าเมืองนาคองหรือเมืองสวนตาล มีมเหสีชื่อนางจอม มีโอรส 2 องค์ องค์แรกชื่อว่า อ้ายเจือง องค์ที่ 2 ชื่อว่า ฮุง หรือเจือง โอรสองค์ที่สองนี้มีบุญญาธิการมาก โหราทำนายตอนประสูติว่า จะได้เป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ ไครครองเมือง 2 เมือง แต่จะกำพร้าพระบิดาแต่ยังเยาว์ เมื่อประสูติใหม่ ๆ พวกข้าพวงคำได้นำคานาชื่อฮางเซ็งและทองคำหนึ่งมาถวาย นอกจากนี้มีผู้นำช้างเผือกชื่อพานคำมาถวายด้วย เมื่อพญาจอมสิ้นพระชนม์ ท้าวอ้ายเจืองไครครองเมืองแทน มีเกียรติยศเป็นที่เลื่องลือ เมืองต่าง ๆ พากันมาอ่อนน้อม นางจอม

* ในบัญชีรายชื่อวรรณคดีลาวชุดหนึ่งชื่อ วันนะคะคีลาวชุกราคบันกิดสะพาลาว เลขที่ 45 ปรากฏชื่อวรรณคดีเรื่อง ท้าวฮุงหรือเจือง พร้อมทั้งมีหมายเหตุชี้แจงว่าวรรณคดีเรื่องนี้ (กับเรื่องอื่นอีก 2 เรื่อง) กำลังพิมพ์อยู่ คาดว่าจะเสร็จในไม่ช้านี้ เรื่อง ท้าวฮุงหรือเจือง ที่กล่าวถึงนี้ น่าจะหมายถึงสำนวนที่ นายสีลา วีระวงส์ นำไปจากประเทศไทยและเคยนำลงพิมพ์ในวารสาร วันคะคีसान นั้นเอง ในการพิมพ์ในวารสารดังกล่าว นายสีลา วีระวงส์ ไขชื่อวรรณคดีเรื่องนี้ว่า ท้าวฮุงหรือเจือง ตรงกับฉบับพิมพ์เป็นอักษรไทยเมื่อ พ.ศ. 2486 ในบัญชีรายชื่อวรรณคดีลาวอีกชุดหนึ่ง คือ บัญชีรายชื่อวันนะคะคีลาววงจัน (Catalogue des Manuscrits de la Littérature Lao Vientienne) รวบรวมโดยท้าวเกน เมื่อปี พ.ศ. 2503 ไม่กล่าวถึงเรื่อง ท้าวฮุงหรือเจือง แต่ปรากฏชื่อเอกสารเลขที่ 195 ชื่อเรื่องว่า ท้าวยี ผู้รวบรวมไม่ได้ให้รายละเอียดของเรื่อง ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเป็นเรื่อง ท้าวยีบาเจือง ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับพญาเจืองอีกสำนวนหนึ่ง มีเนื้อเรื่องคล้ายเรื่อง กิงเจืองทาน และผู้แต่งเรื่อง กิงเจืองทาน เขียนชี้แจงไว้ว่า เขียนขึ้นจากค้นฉบับโบราณในหอสมุดแห่งชาติ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในบทที่ 3 เปรียบเทียบเรื่องราวของพญาเจืองในมหากาพย์เรื่อง ท้าวบาเจือง และในวรรณกรรมเกี่ยวกับพญาเจืองสำนวนอื่น.

อยากให้โอรสทั้งสองมีคู่ครอง ขณะนั้นหญิงสาวที่มีความงามเป็นที่เลื่องลือมีอยู่ 3 คน คือ นางอ้วกับนางอามกาย ธิดาของท้าวซิม ซึ่งเป็นลุงของท้าวเจืองและเป็นเจ้าเมืองเงินยาง และนางง่อม ลูกของป้าท้าวเจืองอยู่เมืองเชียงเครือ ท้าวเจืองพอใจอยากได้นางง่อม จึงใช้ให้อำมาตย์ชื่อแองคอนนำสารไปให้นาง สาวใช้ของนางง่อมชื่อ อามกาน ได้ช่วยให้แองคอนมอบสารให้นาง นางง่อมได้ทอบสาร แสดงให้ทราบว่าพอใจท้าวเจืองเช่นกัน ท้าวเจืองจึงส่งแองคอน หมายพาย และอายุควางไปสู่ขอนาง นางเม็งแม่ของนางง่อมได้เรียกคลาสิ่นสอดเป็นจำนวนมาก กล่าวคือ เรียกเอาวัว และไถจำนวนหมื่น สาวใช้สามพันเศษ และทองอีกจำนวนเก้าร้อยล้าน ขอเรียกกรองของนางเม็งเกินกำลังที่ท้าวเจืองจะจัดทำให้ได้ ท้าวเจืองได้แอบลักลอบเข้าหานางง่อมและได้เสียดกับนาง

ขณะเดียวกันนั้น ทางเมืองคำว้างหรือเมืองยอคน้ำ เจ้าเมืองสินพระชนม์ โอรสชื่อแองกาขึ้นครองเมืองแทน บรรดาอำมาตย์ทั้งหลายมีนายแสงเป็นหัวหน้า ได้แนะนำให้อองกาเลือกธิดาเจ้าเมืองต่าง ๆ ท่อไปนี้มาเป็นมเหสี

1. ธิดาเจ้าเมืองเชียงอินท
2. ธิดาท้าวจอมจ้ง
3. นางแพงมาคธิดาเจ้าเมืองเชียงเซย
4. นางเอื้อยแอน
5. ธิดาเจ้าเมืองแมน
6. ธิดาเจ้าเมืองเอ็คคอง
7. นางอ้วธิดาท้าวซิมเจ้าเมืองเงินยาง

แองกาพอใจอยากได้นางอ้วเป็นมเหสี ได้ให้นายแสงไปทูลให้ท้าวท้าว เจ้าเมืองปะกันซึ่งเป็นน้าท้าว ท้าวท้าวก็ให้นายแสงเป็นทูตนำสาร ไปสู่ขอนางอ้ว ท้าวซิมไม่ยอมยกให้ตอบไปว่า ทั้งใจจะยกนางอ้วให้ท้าวเจืองผู้เป็นหลาน ขณะเดียวกัน เมื่อนายแสงนำสารของแองกาไปมอบให้นางอ้ว นางอ้วก็เขียนไปให้อองกาทราว่า นางก็พอใจแองกาอยู่เหมือนกัน นายแสงเดินทางจากเมืองเงินยางกินเวลา 10 วัน จึงถึงเมืองคำว้าง ไคถวายสารของท้าวซิมและนางอ้วให้อองกา แองกาได้ส่งนายแสงไปเจรจากับท้าวซิมอีก ชูว่าถ้าไม่ยกนางอ้วให้จะยกทัพไปปราบ แต่ท้าวซิมก็ปฏิเสธ

อย่างไม่มีวันเกรง แองกาและท้าวท้าวจิ้งจกทัพไปปราบเมืองเงินยาง กองทัพยกมาตั้งพักแรมที่เมืองเชียงบาน ๑ คืน แม่ทัพคนสำคัญของฝ่ายท้าวท้าวคือ หุ่นมั่ง กวานแก อ้ายกำ แมนพอง แกวทอง แมนสม งอกป่อง เชียงฉา ท้าวแคค แกวทอง และอ้ายหิง ท้าวท้าวได้ให้นายมากไปถามหนทางจากพวกข้า และขอให้พวกข้ายกกองทัพไปช่วยรบ ค้วย แศอ้ายหากหัวหน้าชาาหลอกและสามมะเหงหัวหน้าชาาญุม เป็นฝ่ายท้าวซิม ได้รีบไปทูลให้ท้าวซิมทราบเพื่อเตรียมป้องกันเมือง ท้าวซิมจึงจัดกองทัพ มีแม่ทัพสำคัญคือ จัววาค ค่ายวง สามมะเฮี้ยว นายจันเมือง หนองตั้ง อ้ายหากและสามมะเหง

กองทัพฝ่ายเงินยางต่อต้านกองทัพแควไวไม่อยู่ ต้องถอยเข้ามาอยู่ในเมือง ท้าวซิมได้ให้นายพวงถือราชสารไปเชิญท้าวเจื่องมาช่วยรบ ท้าวเจื่องได้จัดกองทัพ มีแม่ทัพที่สำคัญคือ อ้ายควาง แองคอน เหงพัน หาญพาย คอนชาย และจาซ็อน นางง้อมก็ได้จัดกองทัพไปช่วยค้วย มีแม่ทัพคือ ซุนเกื่อน ซุนเพง ซุนยี่ เยี้ยคำ ไชยลือ แองฉาย อ้ายผอง ซุนคอน และท้าวซ้อย มีกองทัพของพวกข้าพวงคำสมทบไปค้วย ท้าวเจื่องได้ยกทัพเข้าตีกองทัพแควแคท ท้าวท้าวสิ้นพระชนม์ในที่รบ แองกาถูกจับ แม่ทัพนายกองฝ่ายแควบางคนตายในที่รบ บางคนหนีรอดกลับไปได้ ท้าวเจื่องได้ยกไพร่พลตามไปปราบถึงเมืองปะกัน นางอ้วนางอามคายซึ่งข้างตามออกไปส่งถึง เชียงขวัญ ท้าวเจื่องยกทัพจากเชียงขวัญผ่านท่ายอง ฉาหลอก หยคพักที่ญุม พอรุ่งเช้าก็ยกทัพเข้าตีเมืองเชียงบานก่อน รุ่งขึ้นอีกวันหนึ่งก็ยกเข้าตีเมืองปะกัน นางกวมเหสีของท้าวท้าวได้ออกสู้รบ แต่ก็ไม่สามารถป้องกันเมืองไว้ได้ ตัวนางกวางเองสิ้นพระชนม์ในที่รบ ท้าวเจื่องได้เข้าปกครองเมืองปะกัน ได้ลูกสาวท้าวท้าว 8 คน คือ นางอู่แก้ว นางขวัญ นางเกิก นางเวียน นางเลา นางพรหม นางสม และนางมุน เป็นมเหสี ท้าวเจื่องได้แบ่งปันนาแกมเหสีและข้าราชการ ท้าวเจื่องมีเกียรติยศเป็นที่เลื่องลือ มีอำนาจแผ่ไปถึงเมืองต่าง ๆ เมืองฉาท่าย วอแค ส่งผู้มาเป็นบรรณาการ ทางซ้าย มีอำนาจถึงเมืองเชียงใหญ่ ฉมเผื่อ ทางเหนือถึงเมืองพวกฮอฉมแกง ทิศใต้ถึงพวก จินจาม ตอนกลางจรดกินแดนพวกยองและพวกเงี้ยว พวกเขมขอม และพม่า พวกแมนเฮี้ยว แมนเอกป่อง แมนไฟ และข้าคางลายพากันมาอ่อนน้อม

ท้าวเจื่องปกครองเมืองปะกันได้ระยะหนึ่งก็มอบให้อ้ายควางปกครองแทน ท้าวเจื่องเดินทางกลับเมืองเงินยาง ผ่านเชียงบาน ฉาหลอก กินเวลาสิบวันเศษจึง

ถึงเมืองเงินยาง เมื่อถึงเงินยางแล้วก็ให้รางวัลโดยเลื่อนตำแหน่งให้ หาญพาย แองคอน และอายผอง แล้วท้าวเจืองก็ส่งคนไปสูชอนางงอม และเชิญนางจอมมารคา ไปครองเมืองปะกัน ท้าวเจืองครองเมืองเงินยาง มีโอรสกับนางงอมชื่อว่าคำสูง

ขณะที่ท้าวเจืองออกประพาสป่า นางงอมถูกนางอ้วกลิ้นแกล้ง นางงอมจึง กลับไปอยู่เมืองเชียงเครือพร้อมกับโอรส เมื่อท้าวเจืองทราบก็รีบยกพลไปตามนางงอม ขณะเดียวกันก็ให้คนไปเชิญนางจอมมาจากเมืองเชียงทอง โดยให้อายควาง อยู่รักษาเมืองปะกัน

ฝ่ายขุนบังและอายหิงซึ่งหนีไปอยู่กับพญาฟ้าฮวนที่เมืองตูมวาง เห็นเป็น โอกาสดีก็ลอบเข้าไปตีหัวเมืองเขตแดนเมืองปะกัน อายควางได้ส่งข่าวให้ท้าว เจืองทราบ ท้าวเจืองจึงยกทัพไปปราบ ขณะที่ท้าวเจืองยกทัพผ่านเมืองเชียงเซย เจ้าเมืองเชียงเซยได้ออกมาอ่อนน้อมและยกธิดาชื่อนางแพงมากให้ เป็นมเหสีท้าว เจือง ท้าวเจืองยกทัพไปถึงเมืองตูมวาง ได้ส่งแองคอนไปเจรจาขอให้พญาฟ้าฮวน ส่งตัวขุนบังและอายหิงให้ พญาฟ้าฮวนไม่ยอมส่ง ท้าวเจืองจึงยกทัพเข้าโจมตี ฝ่าย พญาฟ้าฮวนสู้ไม่ได้ต้องถอยทัพเข้าเมือง แล้วให้แมนสมออกมาขออ่อนน้อม พญาฟ้าฮวน ตกลงมอบเมืองและนางคำหยาคน้องสาวให้ท้าวเจือง แต่อายควางยังไม่พอใจทูลแนะนำ ให้ฝ่ายพญาฟ้าฮวนส่งตัวขุนบังและอายหิงให้ได้ พญาฟ้าฮวนจึงส่งคนไปเชิญให้แดนลอ จากเมืองกาหลงมาช่วย แดนลอจากเมืองกาหลงยกทัพมาช่วย กองทัพฝ่ายท้าวเจืองและ ฝ่ายพญาฟ้าฮวนกับแดนลอรบกันเป็นสามารบ แม่ทัพฝ่ายท้าวเจืองตายเกือบหมก ท้าวเจือง ต้องถอยทัพไปตั้งอยู่ที่เมืองปะกัน แล้วใช้ให้หิมมะบาลถือราชสารไปขอให้ท้าวซิมและอาย เจืองยกทัพไปช่วย นายพวงไค้ทูลแนะนำว่าควรอพยพระราชาวงศ์ไปไว้ที่เมืองปะกัน ท้าวเจืองจึงให้นายพวงนำคำสูง นางจอม นางมุน และนางแพงมากกลับไปอยู่ที่เมือง เงินยาง ท้าวเจืองสู้รบกับพวกศัตรูอย่างกล้าหาญ แต่ในที่สุกก็เหน็ดเหนื่อยจน หมกแรง ลินพระชนมในที่รบ มีการถวายพระเพลิงพระศพ ท้าวเจืองลिनพระชนมแล้ว เสด็จขึ้นสวรรคต มีรูปโฉมงามและมีความกล้าหาญเค็ดเคียวเช่นเดิม ได้ยกทัพไปปราบ พวกแดน บรรดาแดนต่าง ๆ คือแดนจู่แห่งภูจี แดนซังเมืองเลียนพาน แดนลมเมืองกองทุน แดนงวงเมืองกำมา และแดนอื่น ๆ พวกกันมาอ่อนน้อมถวายบรรณาการ พระอินทร์ก็ได้ฝาก ฟ้าแก้วไปถวาย และใช้ให้ท้าวจตุโลกบาลไปเฝ้าท้าวเจือง ทูลว่าพระอินทร์เชิญ

ไปครองเมืองสวรรค

ท้าวเจืองจากนางง่อมมาได้ 3 ปีก็คิดถึงนางง่อม ให้เจ้าชายอ่อนกับหมื่น
สินเชียงหรือแองคอนไปเชิญนางมา ทั้งสองเดินทางไปโดยหยุดพักเป็นระยะ ๆ ที่
เมืองกำมาและเมืองกองทุน แล้วก็เชิญนางง่อมให้มาอยู่กับท้าวเจือง ฝ่ายท้าวทว่า
ซึ่งสิ้นพระชนม์ไปนานแล้ว ก็มาคารวะนอบน้อม ท้าวเจืองได้ใช้ให้หมื่นสินเชียงไป
สกัดเวรโหดกรรมแก่ท้าวทว่า แล้วท้าวเจืองก็มอบเมืองกองทุนให้ท้าวทว่าครอง
และมอบเมืองต่าง ๆ ให้บรรดาแองครอง ท้าวเจืองได้ไปพึ่งพระบรมเทศนาจาก
พระศรีอริยเมทไตรย แล้วไปนมัสการพระชาจุจพามณี และให้หมื่นสินเชียงนำดอกไม้
ธูปเทียนไปไหว้พระพุทธรูปที่เมืองของพระอินทร์ มีการทอกรลินและสักบาตร ท้าวทว่า
เองก็ไปนมัสการพระศรีอริยเมทไตรยด้วย

ฝ่ายท้าวอายเจือง ท้าวคำสูง ท้าวคำเคื่องและท้าวซิม โกรธแค้นพญา
ฟ้าฮวนที่ทำให้ท้าวเจืองสิ้นพระชนม์ พวกกันยกทัพไปปราบพญาฮวนอีก ได้เกณฑ์ไพร่พล
จากเมืองทวายและเมืองหอแกไปด้วย ผ่านเมืองเชียงคานและเชียงเซย เมื่อถึง
เมืองกุมวางก็เข้าโจมตี พญาฟ้าฮวนสิ้นพระชนม์ในที่รบ กองทัพเมืองเงินยางเข้า
ยึดเมืองกุมวางได้ ทอนทวายกล่าวถึงท้าวซิมและท้าวเจืองเข้าเมืองกุมวาง ขอความ
จบบนบรยายก่อนท้าวเจืองเกี่ยวหญิงในราชสำนักกุมวาง

ความแตกต่างของฉบับพิมพ์และฉบับโบราณ

เมื่อนำวรรณคดีเรื่องท้าวสูงหรือเจืองฉบับพิมพ์ พ.ศ. 2486 มาเทียบกับ
ฉบับโบราณแล้ว พบว่ามีข้อแตกต่างกันดังนี้

1. ข้อแตกต่างในคำอักขรวิธี ฉบับพิมพ์ได้เปลี่ยนแปลงอักขรวิธีดังนี้

1.1 เติมเครื่องหมายวรรณยุกต์ เนื่องจากฉบับโบราณไม่มีการใช้
เครื่องหมายวรรณยุกต์เลย เมื่อปริวรรตเป็นอักษรไทย นายธิดา วีระวงส์ ผู้ปริวรรต
และผู้ชำระ ได้เติมเครื่องหมายวรรณยุกต์เอกและโท ให้ตรงกับกาเขียนในภาษาไทย
ช่วยให้อ่านเข้าใจง่ายขึ้น อนึ่ง ในการพิมพ์วรรณคดีเรื่องนี้ในวารสารวันละสี่สาน
และฉบับพิมพ์ติด ถึงแม้จะพิมพ์เป็นอักษรไทยน้อย แต่ก็มีการเติมเครื่องหมายวรรณยุกต์
เอกและโท ตามอักขรวิธีของลาวปัจจุบัน เช่น คำว่า ไค เขียน ໄຄ คำว่า ท้าว

เขียน หัวข้อ

1.2 การละกตกการันท์ ได้มีการเปลี่ยนแปลงการสะกตกการันท์ให้ตรงกับลักษณะการเขียนภาษาไทยเมื่อ พ.ศ. 24๐6 ยกเว้นคำที่ก้องการให้คงเสียงภาษาเดิม

2. ข้อแตกต่างในการจัดวรรคตอน ในการจารลงใบลานนั้น แบ่งหน้าลานออกเป็น 4 บรรทัด จารทีละบรรทัด โดยเว้นให้ห่างจากขอบด้านซ้ายและขวาประมาณค่านละ $1 - 1\frac{1}{2}$ นิ้ว มีการเว้นวรรคเมื่อจบความ ข้อความแต่ละวรรคมักเท่ากับโคลง 1 บาท แต่ก็ไม่สู้แน่นอนนัก ไม่มีเครื่องหมายกำกับคำประพันธ์แต่ละบท แต่เมื่อจบเรื่องแล้ว มีเครื่องหมาย เขียนไว้หลังคำว่าจบ ส่วนฉบับพิมพ์มีการจัดวรรคตอนแสดงลักษณะคำประพันธ์ประเภทโคลง มีเครื่องหมายพองมัน เมื่อขึ้นกับคำประพันธ์แต่ละบท

3. ข้อแตกต่างในคานเนื้อความ ส่วนใหญ่มีเนื้อความตรงกัน มีแตกต่างกันในตอนสั้น ๆ ดังนี้

3.1 ความแตกต่างในการลำดับความ ฉบับพิมพ์เริ่มด้วยการกล่าวสรรเสริญคุณงามความดีของพญาจอม ชมความงามของปราสาทราชวังที่เมืองสวนกาล กล่าวถึงพญาจอมอยากได้โอรส ให้มีพิธีไหว้ผีค้ำและขอลูกจากแดน ท้าวสูงหรือเจืองหมายจุติจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ลงมาปฏิสนธิในครรภ์นางจอม แล้วจึงกล่าวถึงท้าวสูงก่อนประสูติในโคลงที่ 20 ส่วนฉบับใบลานเริ่มด้วยก่อนท้าวสูงประสูติ โดยบรรยายว่า เมื่อท้าวสูงอยู่ในครรภ์มารดาได้สืบเดือนก็ประสูติ อย่างไรก็ตาม โคลงที่บรรยายการประสูติของท้าวสูง ในฉบับพิมพ์แม้จะคัดเอาข้อความในวงเล็บ ซึ่งเป็นข้อความที่นายสีลา วีระวงส์ เติมเข้าไปออกแล้ว ก็ยังมีใจความไม่ตรงกับฉบับใบลานทีเดียว ดังจะยกมาให้ดูดังนี้

ฉบับใบลาน	เมื่อนั้น บุษุเรื่องผู้แดนคุณ	ลงเกิด
	ท้าวใหญ่หน้าในทอง	แมศน
	นับวันโคสิบเดือน	พอชวบ
	ระคูลวงล้ำเดือนห้า	ชวบถึง

	นางก็ ยืนปรกท้องหนักหน่วง พอยามถึงเที่ยงคืน นาทีล้าถึงแด	ในคิ่ง เกือบซ่าย ใกล้สูง
	นางก็ ประสูติแก่นแก้วงามล้วน	ลูกแมน (<u>ท้าวบาเจือง</u> , ลานที่ 1)
ฉบับพิมพ์	พอเมื่อฮวาน ๆ พ้าของฮ่า เจืองหาญจติจากคา เอาปมูสนธิเข้าถือพา ท้าวไทยหน้าในท้อง	ระคน พุ่นเยอ วะคิงสฟ้า คัพพะวิก แมตน
	พอเมื่อ (พี่คพิภพ้าระคนควน สายลเนาหญูนาน นับวันไคลียบเคือน (ฟ้าเฮงฮองเคือนห้า ประจวบไคไซริกส์ อังการแข็งชอบยาม นาทีล้าถึงแด	คิมหันต์ มาแล้ว ในท้อง) พอชวบ ฮวานมา) มหาทิดี แวนแจ้ง ใกล้สูง
	นางก็ ประสูติแก่นแก้วงามแม้ง	ลูกแมน ⁹

ผู้วิจัยพบว่า ความตึงเครียดโคลงที่ 1 ถึง 2 บาทแรกของบทที่ 13 ซึ่งเป็นตอนเริ่มเรื่อง
ของฉบับพิมพ์นั้น ในฉบับโบราณแรกอยู่ในตอนปลายของลานที่ 42 ถึงกลางลานที่ 45
เมื่อพิจารณาข้อความแวดล้อมแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า น่าจะเกิดจากความผิดพลาดขณะคัดลอก
และเห็นด้วยกับนายสิลา วีระวงส์ ที่จัดให้ความตึงกล่าวอยู่ในตอนเริ่มเรื่อง ใน
ฉบับโบราณความตอนนี้แทรกอยู่ต่อจากตอนท้าวสูงไถนา ล่าเนื้อ และจับปลา ในขณะที่
บรรยายว่ามีการจับปลาไค้มาก ท้าวสูงไค้สั่งให้นำไปทำเป็นปลาเค็มปลาส้ม เตรียมไว้
เลี้ยงแขกที่มาช่วยทำนา และนำบางตัวไปทำเป็นปลาอย่างนั้น ความที่เป็นบทสรรเสริญ
เทษานุภาพของพญาจอม และสคู่กับความงามของปราสาทราชวังที่เมืองสวนตาล ก็แทรก

⁹ สิลา วีระวงส์ (ผู้ชำระ), ท้าวสูงหรือเจือง, หน้า 2-3.

เข้ามา ท่อกจากนั้นย้อนกลับป่อกล่าวถึงกรล่่นพระชนม์ของพญาจอม ความเศร้า
โศกของนางจอม และการถวายพระเพลิงพระศพของพญาจอมอื่ก ทำให้ความไม่
ตอเนื่องกัน ทั้งจะขอยกความในใบลานมาให้คู้ทั้งนี้

แล้วเลาตกให้คู้หมู	อาลัว
เอากันเฮ้คปลาเค้มีใส่ไท	บองไว้
นับเลื่อกล่วนค้วใหญ่	คูนเค็ง
คนทาเกลือใส่ไท	แบ่งส้ม
ยามเมื่อเฮาหาก วานนากว่างแวนที่	เลียงแขก
ยูทางจกใส่ถวยยายไว้	ชูพา
ทุกค้วพร้อมค้วใหญ่	ค้วคี่
สุก้เอากันแฉ่เป็น	ปลา漾
บ้คนี จักกลาวเตาเจืองหาญ	มาเกิด
สมภารเพ็งไพรพล	ยอยอง
จอมก้ ทำเปื่องสร้างสวนศาล	เป็นใหญ่
เข็งชายองเมืองท้าว	ชูชุน
หังยีนอื่น ๆ ฟ้าบีใหม่ฮวายเสียง	หุนเขอ
ออระทิมบคสมเมือง	แสนท่าง
ทุกเซียงยองนางจอม	เป็นขอก
เฮื่องเฮื่องข้างงาซ้อง	อูโยง
คูนแวล้อมเป็นเชื่อน	ชนงเมือง
โงง ๆ เสียงฉานพิณ	พานสร้าง
บุญเฮื่องนั้นนางจอม	เป็นอาชญ
เจ้าแนบข้างเทียมท้าว	บคลา
โงงฮารดองสาวถาว	ถนอมภู
อาการสาวบาวหุน	หังนัว
บุรีเท้าเมืองเม็ง	มุนษยโลก
หอขอฟ้าเฮื่องลิว	เฮื่อก่า

อ้ายเจื่องเท่าหมอนเทศ	เทิงหัว
ดาวเปลือยแฝงบ้าน่า	เทียมท้าว
มัวใจคั้งนางจอม	โห้สูง
นาวฮ่าถอยเจิงลูก	สองชาย
เสียงฟุ้งกองแกมพาทย์	เกรี
พระกรกุมกอกเจื่อง	ทิวไท้
เถราคั้งปานี	ประสงค์สูตร
ไค้เบิกช้อไซพากย์	ภีร์ธรรม

ค่อจากนี้ค้ำเน็นความตรงกับฉบับพิมพ์จนจบ

3.2 การตัดความ ในตอนท้ายของฉบับพิมพ์หน้า 1 นายสิลา วีระวงส์ ได้ทำเชิงอรรถอธิบายความของเลข (1) ซึ่งพิมพ์แทรกไว้หลังคำว่า บัดนี้ ในบาทที่ 1 ของโคลงบทที่ 1 และ เลข 1 ซึ่งแทรกอยู่ระหว่างบาทที่ 3 และ 4 ของโคลงบทที่ 45 ว่า

(1) ตั้งแต่บทตอนนี้ไปถึงบทหมายเลข 1 เข้าใจว่าสำนวนเดิมขาดไป จึงมีผู้มาแต่งใหม่เชื่อมเข้าไว้ ภูเก็ตเพราะสำนวนเดิมคือในตอนนั้นทดลองเป็นกะตอนกะแทนไม่ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ ไม่มีสัมผัส ทั้งบางแห่งก็มีความหยابโลน และตอนเชื่อมกันเหลือมกันมาก คือกล่าวถึงการถวายพระเพลิงขุนจอมชัย พระราชาบิดาของขุนเจืองซำกันจึงตัดตอนที่ซ้ำกันและหยابโลนนั่นออกเสีย¹⁰

เมื่อเทียบความตอนนี้ในฉบับพิมพ์กับฉบับโบราณแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าฉบับพิมพ์น่าจะให้หมายเลขเพื่ออธิบายความเกินไป 1 แห่ง คือ หมายเลข 1 ซึ่งอยู่หลังคำว่า บัดนี้ ในโคลงบทที่ 1 นั้น ไม่ควรจะมี เพราะที่จริงแล้วความที่ นายสิลา วีระวงส์ และคณะกรรมการพิมพ์หนังสือตัดออก อยู่ระหว่างบาทที่ 3 และบาทที่ 4 ของโคลงบทที่ 45 ความที่ถูกตัดออกไปนี้เป็นคำประพันธ์ประมาณ 150 บท ซึ่งในฉบับพิมพ์ที่คือนายสิลา วีระวงส์ ได้รักษาไว้อย่างครบถ้วน และได้ทำเชิงอรรถอธิบายความไว้ว่า

¹⁰ สิลา วีระวงส์ (ผู้ชำระ), ท้าวสูงหรือเจื่อง, หน้า 1.

"(ก) ตั้งแต่ทนายตัว ก นี้ไปจนถึงตัว ข ในฉบับพิมพ์เป็นอักษรไทเมื่อ พ.ศ. 2486 (ค.ศ. 1943) บัมีข้อความตอนนี เพาะก่ามะกานจักพิมพ์ในเวลานั้นได้คัดออกโดยเห็นว่ามีความหยาบช้าและล่าช้ากัน"¹¹

ความที่ไม่ปรากฏในฉบับพิมพ์นี้ มีอยู่ในฉบับโบราณที่ 7 ถึง 41 เนื้อความกล่าวถึงขบวนแห่ศัพพะจอม มีการตีฆ้องกลอง ฟ้อนรำและการละเล่นต่าง ๆ เมื่อเคลื่อนศัพไปถึงเมรุแล้วก็ถวายพระเพลิง หลังจากนั้นกล่าวถึงการเก็บอัฐิ การก่อเจดีย์เป็นที่ระลึก การจุศรูปเทียนบูชาทุกวัน แล้วกล่าวถึงขุนเจืองไถนา คำกล่าว ล่าเนื้อและจับปลา บรรยายการตีมโหรีของข้าราชการ

เมื่อพิจารณาจากเนื้อหา ถ้อยคำสำนวน และลักษณะคำประพันธ์* แล้ว ผู้วิจัยเห็นด้วยกับ นายสิลา วีระวงส์ ที่ให้ความเห็นว่า ความตอนนี้น่าจะเป็นคนละสำนวนกับตอนอื่น ๆ

4. ข้อแตกต่างในคำถ้อยคำ ผู้วิจัยพบว่า ถ้อยคำที่ใช้ในฉบับพิมพ์หลายตอนแตกต่างไปจากฉบับโบราณ โดยที่ นายสิลา วีระวงส์ มิได้ชี้แจงว่าได้เปลี่ยนแปลงแก้ไขแต่อย่างใด เช่น

¹¹สิลา วีระวงส์ (ผู้ชำระ), ท้าวฮุ่งหรือเจือง (ฉบับพิมพ์คัด), หน้า (14).

*ดูรายละเอียดการวิเคราะห์เรื่องนี้ ในบทที่ 4, 5 และ 6.

ฉบับใบลาน	คอบว่า	ท้าวออกแล้วของฮ่า แขวแขวเซายาลัว	ในโอง โชมล้าง
	บางคน	บายเอาฉ่าชุมพู มาหมเจ้าแพงลาน	ทางเทศ ลูกจอม (<u>ท้าวบาเจือง</u> ลานที่ 1)
ฉบับพิมพ์	เมื่อนั้น	พุ่งพุ่งพอมเซียงถาว แจน ๆ จักโสคสง	อาลัว สีล้าง
	กลางคน	บายเอาฉ่าไยบัว มาห่อเจ้าแพงข้าง	เลิงแลบ ลูกจอม ¹²
ฉบับใบลาน	หลานอยู่สร้างยอกน้ำในสะอาค		เฮือนพลอย (<u>ท้าวบาเจือง</u> ลานที่ 179)
ฉบับพิมพ์	หลานอยู่สร้างยอกน้ำนพราช		เฮือนพอย ¹³
ฉบับใบลาน	โยงโยชาเคลื่อนแกว		กุมชา (<u>ท้าวบาเจือง</u> ลานที่ 338)
ฉบับพิมพ์	โยงโยชาเคลื่อนแวง		ฮุมชา ¹⁴

¹² ลีลา วีระวงส์ (บุษาระ), ท้าวฮุงหรือเจือง, หน้า 3.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 57.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 111.

ฉบับโบราณ สลับแต่ค่ายทะเลสังข์ เทาหิน¹⁵

นอกจากนี้ ฉบับพิมพ์ยังขาดคำบางคำซึ่งปรากฏในฉบับโบราณ เช่น

ฉบับโบราณ บาก็ คณิงใจแจ้จรงนาง เอื้ออ่าว ภายพ่น
(ท้าวบาเจือง ลานที่ 340)

ฉบับพิมพ์ บาก็ คณิงใจแจ้จรงนาง เอื้ออ่าว¹⁶

ฉบับโบราณ เจืองฮุ่ง เจ้าลุ่มฟ้าเอาฮวม เฮือนเคียว ซอบแล้ว
(ท้าวบาเจือง ลานที่ 709)

ฉบับพิมพ์ เจืองฮุ่ง เจ้าลุ่มฟ้าเอาฮวม เฮือนเคียว¹⁷

¹⁵ สิลลา วีระวงส์ (ผู้ชำระ), ท้าวฮุ่งหรือเจือง, หน้า 285.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 111.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 246.